

Ms. 59.3.

LEX MOSAICA DEVT. XXII, 6⁷7.

EX HISTORIA NATVRALI ET MORIBVS AEGY-
PTIORVM ILLVSTRATA.

P R A E S I D E

IOANNE DAVIDE MICHAELIS

PHILOSOPHIAE PROFESSORE ORDINARIO, SOCIE-
TATIS REGIAE SCIENTIARVM GOETTINGENSIS COLLEGA,
ET PHILOSOPHICI ORDINIS H. T. DECANO

PRO OBTINENDIS

SVMMIS IN PHILOSOPHIA HONORIBVS

DIE XVI SEPT. 1757.

IN AVDITORIO PHILOSOPHICO

PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTET

PETRVS HAGSTRÖM *ab.*

MALMOGIA - SVECVS.

GOETTINGAE

LITTERIS PÖCKWITZII ET BARMEIERI.

LEX MOSAICA DEUT. XXII. 87.

IN HISTORIA NATURALI ET MORIBUS AEGYPTI
PETITUM ILUSTRATA

P. R. A. S. S. D. E.

IOHANNES DAVID MICHAELIS

PHILOSOPHIAE PROFESSOR ORDINARIUS
ET HISTORIAE NATURALIS ET MORIBUS AEGYPTI
INSTITUTOR

STAMM IN PARSBACHA HONORATA

IN ADPTEO PARSBACHA

MDCCCLXXXIII

MDCCCLXXXIII

PETITUM ILUSTRATA

§. I.

Lex Deut. XXII, 6. 7. lucis adhuc aliquid desiderat.
Causae, cur pleraeque explanationes
repudiandae.

Paradoxa est, multorumque interpretum ingenia
exercuit lex Mosis, avium nidis et tanquam fami-
liis prospiciens, hoc carmine: *cum incidēs in via
in nidum avis, ulla in arbore aut in terra, in pul-
los aut ova, matremque pullis aut ovis incubantem,
ne cape matrem cum gnatis* (1). *Libere dimittito matrem capitoque
tibi*

- (1) Gnatorum nomine pullos et ova complectimur. Fuit quidem, qui Clericis erroris accusaret, quod in paraphrasi scripsit; matre dimissa licere pullos et ova auferri: cum solum pullorum ablationem lex permittat. Clerici equidem peritiam linguae Hebraicae non magni facimus; hic tamen defendendum esse arbitramur, nec pudet, ejusdem sententiae societate cum ipso conjungi. Censori forte fraudi fuit, quod magis Tremellii versio, quam verba Hebraica animo ejus obversabantur. Tremellius enim, quem et ipse sequitur, duo nomina אפרחים (*pulli*) et בנים (*gnati*) quorum hoc illo sine dubio latius patet, eodem modo latine reddidit, pullos: quae si interpretando distinguas, statim legenti appareat, בנים *gnatorum* nomen ova et pullos complecti; quod nisi esset, nec
licuisset

A

tibi gnatos, ut bene tibi sit, diuque vivas. Deuteron. XXII, 6. 7. Qua de lege ante aliquot annos egit Bremensis theologus, S. R. Nonnius (2), mystice interdictum interpretans, de conjugio incesto cum matre ac filia captiva: et vero summe Venerabilis Heumannus aliorum collegit sententias, suamque post illos dixit (3).

Fatemur, veram sententiam jam dictam videri, atque etiam in illa variarum interpretationum materie, quam non augebimus, a S. V. Heumanno sub Theodoriti nomine adferri: illis tamen impeditam dubiis, ut mirum non sit, cordatis etiam viris displicuisse. Censet enim Theodoritus, id spectare Mosen, ne quod animalium genus extirpetur: nec tamen docet, quid magni inde incommodi, ac sapienti legislatori cavendi, si genus aliquod carnivorae et noxiae bestiae unicae regioni, (toti enim orbi non periisset extirpatum in Palaestina, nec omnibus mortalibus has leges, sed Israelitis Moses tulit) interiret, ut lupi Britanniae, hac jaetura non minus beatae.

Nec tamen per singulas ibimus, quidque in illis displiceat exponemus: ne indicabimus quidem, qua nos molestia alii quodammodo levarunt, diversas diverforum opiniones. Nimis utrumque longum, ac, nisi nostrae nos fallit sententiae amor, supervacaneum. Quam enim legis rationem existimamus, nempe, ne qua volucris, ne carnivora quidem aut noxia visa, prorsus intereat, nisi ita gratis et ad publicam utilitatem spectans, ita legi, ita reliquis institutis, temporis et disciplinae Mosis apta videatur, ut vel sua sponte unica vera habeatur, ac praeferenda explicationibus aliis nullo modo impugnatibus ac debilitatis, causa cademus.

Haec

licuisset matre dimissa ova capere; ne mentio quidem eorum in lege facienda fuisset, nec plus in protasi ponendum, quam in apodofi. Dura insuper lex, quae ova omnino capi vetaret, quorum et frequens usus est, et quae perdenda nonnunquam ac conterenda sunt, ut genus volucrum nimis exuberans intra medioeritatem contineatur.

(2) In dissertatione de *Tippor* et *Devor*.

(3) *Dissert. de legis divinae paradoxae, Deut. XXII, 6. 7. exhibitae, sensu et scopo.* Goettingae 1748.

Haec tamen statim in initio fumenda sunt: primo, si lex proprie accepta rem publice utilissimam et sapientissimam praecipiat, non sensum ei allegoricum aut mysticum, omisso proprio, obrudendum esse, cum alia sit legislatoris persona, quam Pythagoraei philosophi, de morum doctrina cum arte aliqua et acumine praecipientis: deinde, ex illis verbis, in quae lex definit, *ut bene tibi sit, diuque vivas*, non recte effici, ut ad solos illa, quod viro doctissimo nuper placuit, pueros pertineat. Namque et multae leges adultis a Mose feruntur, poena non expressa (4): sive quod alibi statuta erat, sive quod ex consuetudine pendebat, aut arbitrio permittebatur et aequitati magistratus: et diuturnae felicitisque vitae praemium adultis non minus jucundum, quam pueris, annectitur legibus, quas adultis latas nemo negabit, ut in hoc libro cap. IV, 40. VI, 2. 3: et haec ipsa videtur esse poenae comminatio, quod Moses, Dei se auctoritate leges condere professus, qui solus Israelitarum rex sit, longaeuam obedientibus et felicem vitam promittit: hoc enim dum facit, migrantibus Deum ostendit ultorem, occulta factorum vi perfecturum, ut adversa fortuna confictati vitam ante diem finiant. Videbatur autem hoc potius religionis, quam magistratus metu lex armanda, quod crimen, in agrorum, silvarum, montium, desertorum solitudine commissum, natura sua lateret: nec posset sine infinita delatorum vi, ejus cognitio a magistratibus suscipi. Tandem et hoc concedant lectores, petimus, ut de filo praecedentium et sequentium legum, cum nostra non connexarum, nihil omnino dicamus, totamque hanc disputationem, in quam Abenesra aliique descende-

(4) Qui ad solos pueros trahit Mosaicas leges, post quas poena non exprimitur, posset eodem argumento probare, totum pene decalogum, primum et secundum praeceptum si excepias, ad adultos non pertinere: reliquis enim nulla poenae denuntiatio annectitur. Vide praeterea Exod. XXII, 27. XXIII, 1-9. sive adeo plurimas Mosis leges, quas qui assidua lectione animo praesentes habet, illo argumento profusius non movebitur.

derunt, ut inutilem omittamus. Sunt enim Moſis leges non rerum ordine digeſtae, ut pandectae, ut inſtitutiones Juſtiniani, ſed ab hiſtorico, temporis ſerie, quo ferebantur ſingula edicta, commemoratae: unde nihil inter ſequentia et praecedentia edicta nexus ſperari poteſt, nec his, quae non ſunt, inveſtigandis, perdendum tempus.

§. II.

Sententia legis exponitur. Non ad hortorum, agrorum aedium poſſeſſores pertinet. Proſpicit impuris etiam et noxiis volucribus.

Id quidem legem, nullis dum interpretum curis impeditam, legenti parebit (5), avibus indigenis conſuli, ac caveri, ne quod earum genus aut exſtirpari penitus, aut minui ultra debitum in Palaestina (6) poſſet: nec tamen illicitum fundorum poſſeſſoribus fuiſſe,

(5) Vir quidem, nomen inter doctiſſimos adeptus, poſtquam narraſſet, Theodoritum, Gerbardum, Oſiandrum, Calmetum, ſuſpicari, id ſpectare legem, ne aliquod genus animantium e mundo tolleretur, (rectius, ne quod genus avium ex Palaestina exſtirparetur,) hoc iudicium ſubjungit; *verum vel ob id rejicienda eſt haec conjectura, quod verba legis eam minime fulciunt.* Quod quidem ut recte intellexerimus, veremur. Quo enim modo fulciri hanc, quam vocat, conjecturam, a lege voluit vir doctiſſimus? Nonne ſufficit, quod lege obſervata certifiſimum eſt, avium genus nullum penitus exſtirpari poſſe, neque alia utilitas legis apparet? Volebatne ergo, rationem a legiſlatore addi? Id vero cum voluiſſe haud crediderimus: nec enim valde frequens eſt aliis legum latoribus, non diſputantibus cum civibus, ſed jubentibus, et Moſi maxime inſolitum. Paucae proſecto leges erunt, quarum reddi ratio poſſit, omni illa ratione repudiata, quam carmen legis non exprimit. Non ignorabat Vir doctiſſimus, quid etiam Jcti aliqui diſputare in hanc ſententiam ſoleant: nec decere legiſlatorem, tanquam cum ſuis ratiocinari; et eſſe nonnunquam noxium, ſi cauſam legum exprimat.

(6) In Palaestina inquam. Iſraelitis enim ſolis promulgatum edictum eo pertinere non poterat, ut in toto terrarum orbe eadem manerent avium genera. Nec hanc a legiſlatore curam ſuſcipi opus eſt, cum abunde jam providiſſe ipſa natura videatur: tum quia deſerta, montium inaccessa,

fuisse, nidulantes in horto, in vinea, in agro, in aedibus aves, noxias sibi aut molestas, matrem cum pullis occidere, quae dura fuisset servitus: sed noluisse legislatorem, alieno id aut nullius in fundo, ut in itinere, animi fieri, lucrique causa, aut communi avium quarundam odio, belloque tanquam illis indicto. Non esset, quod miraremur, nihil in quo haereri posset, si de solis avibus puris ageret Moses, aut de illis, quae cantu et formae insigni pulcritudine oblectant: ut nostrae leges non absumilem piscium, ferarumque, quarum carne vescimur, curam fuscipere solent. At nihil avium lex non complectitur: non noxias, non invisas, non segetem depopulantes excludit, ne carnivoras quidem gregibusque et feris inimicas, aquilas, vultures, accipitres, aliasque ejusdem rapacis ingenii. Id vero interpretibus, quos rerum naturae peritos vix sperare aut optare in hoc ingeniorum nostrorum modo, ac vitae brevitate, fas erit, suspensos habere potuit, non intelligentes, cur noxiis etiam volucris Harpyiisque prospiciat. Et tamen neuntquam incredibile est, Mosen, nec Deo sapientiorum a quo mittebatur, nec Dei filia, natura, ejusmodi aves in tutelam suscepisse: cum feris etiam inter quadrupedes consulat, illisque, una cum pauperibus et peregrinis, messem anni sabbatici destinet (7), ac si animus esset, septimo quovis anno novam ferarum

CO-

accessa, et insulae supererunt, in quibus aves tutae esse possint, quae loca petere ova deposituras illas aves, mira prudentia natura docuit, quibus maxime insidiari homines solent: tum quod nunquam speranda est totius, quod ubique est, humani generis, consensus ac prope conjuratio, in bellum, vel immanissimae beluae indicendum, aut si hoc contingeret, eadem ubivis ira et diligentia gerendum. Ingens animorum, studiorum, opinionum, superstitionum etiam humani generis, diversitas, ab intermissione facile tutas praestabit aves, suos habituras amicos, admiratores, adoratores, pluresque a quibus negliguntur: nec continget in toto hominum genere, quod vix unquam in civitate majore, ut de re publica omnes idem sentiant.

(7) Exod. XXIII, 11.

A 3

coloniam in Palaestinam largiore victu allicere. Hunc enim, quod venatoribus notum, investigare ac sequi solent, terrasque ubi abundat petere: ut vel deserere silvas dicantur, in quibus nimis illis parcitur, inque loca migrare, ubi frequentior venatio, proque communi proverbio ament ibi esse, ubi venatio parata: nempe quod exuberant alimenta, ubi numerus earum venatione immittitur; rarefcunt contra, nimis multiplicatis feris.

§. III.

Obscenarum avium, earumque quae noxiae putantur, magnae solent utilitates esse, ob quas extirpari penitus non debent: dignae, quarum curam lex suscipiat.

Valde autem Stoici, morumque praeceptores abrupti et severi videremur, si uno naturae nomine rem confecturi affirmaremus, naturae obtemperantem legislatorem hactenus saltem eam ducem sequi debere, ut nihil eorum penitus extirpetur, quae cuiusvis regioni ipsa (8) sine ope humana largita est, in eaque procreari iussit. Nec tamen ita valde a vero aberraverimus, ac forte aequis iudicibus quod diximus probabimus, si paulo aliter, physiceque magis quam metaphysice defensionem instituemus. Nempe eorum ipsorum animalium, quae maxime noxia videntur, majores esse utilitates saepe compertum est, vulgo plerumque incognitas, donec nimia eorum clades atque defectus non sine gravi incommodo doceat, cui illa usui sapiens atque indulgens communis mater

pro-

(8) Adjecimus haec, ne eo trahi sententia nostra possit, nullas omnino beluas, in insulis, in quibus id fieri facilius potest, penitus extirpandas esse. Indigenis, aut quas ipsa sine arte aut errore humano detulit, magis fortasse prospiciendum. Nihil incommodi audivimus legimusve Britanniam inde sentire, quod lupis caret: sed vacua illis insula esse poterat, quamvis bello internecino nunquam impetiti ab hominibus essent. Non Batavos accusamus, quod vermem molibus suis infestum, quibus mare coëretur, non indigenam illi terrae, sed advencam, internecino bello delendum censuerunt.

procreaverat, tanta quidem copia, et foecunditate, aut in abscondendis ovis catulisque solertia, ut interire, bellisque hominum, quae nocendo provocatum iri natura praeviderat, extirpari non facile possent. Quod spectans prudens legislator, suspicari pene debet, etiam illa obscena et invisâ animalia, quorum utilitates ignorat, tamen illi terrarum tractui, cui a natura data sunt, utilia esse, non sine magno damno interitura.

Quam quidem sententiam experientia comprobat. Ut domestico pene utar exemplo, passeribus ante hos duodecim annos valde per Germaniam auctis, gravissimisque jam agrorum depopulatoribus, bellum atrocius solito ac pene exitiale indicebatur, tanto rusticis numero passerum quotannis occidendorum imperato, ut bello successus non deesset. Sed ita brevi multiplicari vermes magis noxios, quibus passeret vescuuntur, nuntiatum, ut fractae genti induciae dandae essent.

Quo autem calidior tractus, desertisque vicinior, eo magis opera ferociorum avium et foedarum, carnivorarum certe, requiritur, ut peiori peste regionem liberent. Namque et crebrius erumpere locustae solent, aut vento fugandae, aut vincendae devorandae a Seleucidibus, ex Plinii loco notis (9): et muscarum agmina gravius, nec pro nostro more incommodant, gregilum hominibusque perniciosâ (10), quibus Myiagros, pro Deo cultus, hostis

(9) l. X. c. 27. *Seleucides aves vocantur quarum adventum ab Jove precibus impetrant Casii montis incolae, fruges eorum locustis vastantibus. Nec inde veniant, quove abeant, compertum: nunquam conspexit, nisi cum praesidio earum indigeretur. Sine esculentae, atque adeo Hebraeis purae, ignoramus: ex quibus alterum usinam nos doceant, atque plura dent de volucri ex solis adhuc antiquis scriptoribus nota, qui Aegyptum, reliquumque Orientem adeunt!*

(10) Narrare solebat Jobus Ludolphus, Aethiopicarum rerum auctor probatus, ingentia muscarum examina Aethiopiae nonnunquam ingruere, hominibus jumentisque metuenda: nec aliam dari salutem, quam si homines gregesque in orbem colligantur, illisque circumposita samentorum corona accendatur, flammam enim fumumque muscas non superare:

hostis a natura datus est. Sic enim accipimus Plinii verba, l. X, c. 28. *invocant Elei Myiagron Deum, muscarum multitudinem pestilentiam afferente, quae protinus intereunt, quam licet arum est Deo isti, non ut idolum sit ille Myiagros, sed ut volucris, muscis vescens, quippe quae inter alias aves commemoratur, pro Diis habitas, quia contra pestes sunt auxilio. Accedunt cadavera, nocentiore in illis tractibus foetore, ac magis pestifero, quibus ipsae suae vulpes, thoes, hyaenae, sepulcrorum etiam fures (11), ac maxime sua vulturum falconumque genera. Sic Hasselquistus regiae Svecorum academiae falconem Aegyptium descripsit (12), solis vescentem cadaveribus, sine quo in tanta apud Turcos cadaverum negligentia, metropolim Aegypti, Cairum, salvam esse posse vix sperat, laudatque, qui pio, ut putant, stipendio erogato turpem alitem pascentes, faciunt, ne Cairum deserere cogatur. Quo de falcone, cum mentio incidere, liceat obiter indicare, eundem esse, quem Moses in alitibus impuris nominat, *Rocham* (רוחם), quemque Bochartus sub vulturis montani nomine descripsit (13),*

ex

rare: quae in agro relinquuntur jumenta consumi a muscis, ac sola ossa relinqui. Id vidisse Jesuitas, miratos primum, cum fugere eos Aethiopes jubere, muscas venire addentes: fugisse tamen, et ex ossibus animalium deinde agnovisse, quam exissent pestem. Haec quidem non praestamus omnia, potuerunt enim in majus augeri, nec pro certo dixerimus, de hac peste Plinium loqui: narrasse tamen Ludolphum certo teste compertum habemus, Christiano Benedicto Michaelis, Halensium theologo, patre praesidis.

(11) Pf. LXIII, 11. Bocharti Hieroz. P. I. l. III. c. 11. 12. 13. Ruffel's natural history of Aleppo p. 60. 61.

(12) Abhandlung der Königl. Schwedischen Academie der Wissenschaften Vol. XIII. p. 203. seqq. versionis Germanicae.

(13) Hieroz. P. II. l. II. c. 26. 27. quae integra legenda sunt, ne particula modo aliqua perlustrata discordes in avis colore Bochartus et Hasselquistus esse videantur. Nomen Arabicum Hasselquistus *Rokbomo* scripsit, Chet per Kh exprimens ex appellatione Svecica elementi CH, quod quidem nomen primo nobis indicio fuit, quae de volucri loqueretur. Sciant autem, qui Arabicae linguae ex sola gram-

ex quo Hasselquistiana, et ex Hasselquisto Bochartiana suppleri possunt. Lucundum certe est, quae ex veteribus Arabibus Graecisque Bochartus de vulture vel falcone montano narrabat, nunquam sibi viso, a teste confirmari, qui quamquam Bochartum non legerat, certe ejus hic non recordabatur, eadem tamen omnia non his mortuis doctoribus sed suis oculis credit: in plura profecto inquisiturus, de quibus Arabes memoriae prodiderunt, si hos historiae naturalis sui tractus auctores legere potuisset, quos ei consuleret, ob defectum cognitionis linguae Arabicae negatum.

Multo his omnibus celebriores ibes, ab Aegyptiis contra serpentum morsum invocatae, quibus ex Libya advolantibus occurrebant, illisque tam avidè pascebantur, ut nec morsu vivi nocerent, nec odore mortui (14).

Haec quidem exempli loco sufficiant. Rem ipsam scriptoribus historiae naturalis, dignam quae eorum cura ornetur et perficiatur, relinquimus: et verò hujus scientiae principi, illustri Linnaeo, qui ante aliquot annos in dissertatione, cui inscripsit, *historia naturalis cui usui?* (15) et falconem montanum Aegyptium Hasselquisti

grammatica Europaeorumque institutione periti sunt, A Arabum in

(14) *Racham* ab aliis Arabibus ut O appellari, fere ut Kamets Hebraicum et Chaldaicum a Judaeis Germaniae, et Syris. Si ab eruditissimis Orientis exploratoribus nomina ejusmodi literis Arabicis scriberentur, multum juvarent et historiam naturae et philologiam. Historia quidem naturae ita posset ex domesticis illarum regionum scriptoribus valde locupletari, quaeque illi habent, aut confirmari oculis aut refelli. Sed requiritur ad hoc philologiae Orientalis et historiae naturalis conjunctio. Quae de etymo nominis Arabici habet Hasselquistus, ab aliis sine dubio accepta, cum ipse Arabice non sciverit, facile ei condonanda: veriora Bochartus dedit.

(14) Herodot. I II. 75. 76. Cicero de Nat. Deor. I. I. c. 36. Plinius I. X. c. 28. Adde omnino Hasselquistum in actis academiae Svecicae T. XIII. p. 209. 210. versionis Germanicae.

(15) Ipsam dissertationem non ad manus habemus, sed solis excerptis utimur

exemplum proposuit, et minorem Virginiae cornicem, quam imprudenti bello multis impensis deletam, jam valde desiderari incolis Virginiae, Kalmius retulit, et alibi docet, quam sic salutaris Palaestinae, a muribus vexatae, muribus vescens aquila valeria, quae quotannis messis tempora ex Aegypto illuc adventat.

§. IV.

Aegypti sapientia erat, animalium vitae ob utilitatem ex illis perceptam legibus etiam consulere.

Ne autem ad eos referre fines Mosâicas leges dicamur, quos legislator ex Linnæi alicujus schola egressus spectasse videri possit, non tam antiquus, inque illa generis humani infantia, in qua si vel a Deo missus rem publicam informaverit, tamen erunt, qui suspicentur, non leges ei a Deo inspiratas esse sui temporis prudentiam modumque superantes, sed optimas ex his, quarum homini in mentem venire poterat: ne inquam haec nobis objiciantur, non a nobis jam expendenda sed a theologis; illos ipsos lectoribus in memoriam revochemus Aegyptios, ex quorum schola egressus Moses, multa eorum praeclara et salutaria in legibus suis imitabatur. Hi enim cum carnivora animalia multa consecrarent, ut Deorum religione tuta essent, nullam tamen, Cicerone teste, dicuntur beluam, nisi ob aliquam utilitatem, quam ex illa perciperent, sacrosancam justisse: inque his maxime ibes illas, quae serpentibus vescuntur. Has enim, et feles, occidere, tantum Aegyptiis parricidium, aut parricidio majus nefas, ut vel imprudenter commissum, omnino morte luendum esset (16): meminimus autem, in Thebaide copiam murium innumerabilem post solstitium exundante Nilo gigni, seu, quod potius reor, ex terra, in qua latuerant, exsistere solere, ut vel crediderint Aegyptii, ex limo, accedente humore et calore, nasci

mur, quibus nos novissima eruditionis Svecicae historia (neueste Geschichte der Gelehrsamkeit in Schweden, Th. I. S. 95.) ditavit. Veniam ergo speramus, si qua in re errasse deprehendamus.

(16) Diodorus Sic. l. I. c. 83. pag. 74. 75. al. 52.

nasci (17): Aegyptum praeterea desertis cingi, ex quibus mures, magnos terrarum tractus peragraré soliti, in cultiora irrumpunt. Novimus aliam a Diodoro rationem afferri, quod nempe contra aspidum morsus salutem afferant (18), sed eam expendendam medicis relinquimus. Verum de his animalibus, quae laedere nefas, abunde egit Herodotus l. II. c. 65. et Diodorus Siculus l. I. c. 83-90. pag. 74-79. al. 52-56. quorum narrationes aut in promptu habere, aut relegere, oportebit eum, qui ipse de nostra explanatione sententiam ferre volet.

In talium disciplina educatus Moses, non mirum est, si intellexit, non quibusdam modo avium generibus, sed omnibus ita salutem prospiciendum, ut nullum penitus natali solo intereat.

§. V.

Forte humanitatis significationem et imaginem in hac lege esse voluit, ut virtutis cognatione sanctior haberetur.

His certioribus liceat aliquid conjecturae addere. Fuerunt plerique, quibus lex Moysis symbolica, ut ajunt, et quodammodo hieroglyphica videretur, id vero est, sub involucri indulgentiae erga aves, praecepta mansuetudinís et humanitatis tradere, Israelitarumque animos ita formare, ut ab omni non crudelitate solum, sed et crudelitatis specie maxime abhorrerent. Neque omnino adversari velimus: fateamur etiam, magis sic illud, *ut bene tibi sit, diuque vivas in terra*, lucere, si quae ob utilitatem nostram praescribit, Deus, humanitatis et misericordiae et aequitatis causa praecipere videretur, immanitatisque, etiam erga aves, vindictam ipse suscipere. Nec negamus, Israelitas, ita a pueritia institutos, ut avem una cum pullis perdere, numinis horrore, vererentur, consuetas illas Orientalibus in bello crudelitates, qui gravidas necabant, matremque, ut vel in proverbio ajunt, cum filiis caedebant, vix admittere potuisse, quin medias inter iras bellique stre-

pitus

(17) Diod. l. I. c. 7. pag. 8. al. 5.

(18) l. I. c. 87. pag. 78. al. 55.

pitus durum quid occineret conscientia. Utilitatem hanc existimamus legis esse, non finem, ut misericordiam praecipiat: quippe quae in exemplo et nimis singulari proponeretur, et obscuro atque ambiguo, (durum enim, pullos servatae matri eripere, infelici vel ideo, quia superstes est) nec ita clare, ut a plebe sine interprete intelligi possit. Ac mirum, cur ex tanta exemplorum copia hoc potius, quam aliud aptius legerit Moses, ut, cur non veterit beluam cum cruciatu necari, si id unum sibi propositum habebat, animos formare suorum ad miserendum promptos. Teneamus ergo, avium eum saluti, ob utilitatem quae ab illis percipitur, consulere voluisse: quod ut fortius faceret, sanctiorque lex populo haberetur, virtutis eam religione tanquam consecrasse, ut misericordiae imaginem exprimens sacrosancta etiam, nec sine ingenti immanitate migranda putaretur.

§. VI.

Similis fuit ars legum Aegyptiarum: sed doli nimium trahens.

Fuit eadem Aegypti sapientia, sed plus in illa gente doli trahens, ut religione sacrosanctae redderentur leges, ob utilitatem institutae. Qui animalia servari ob utilitatem volebant, sive Deorum illa imaginem mentiebantur, ideoque in eorum tutela, sive diverforia, in quae majorum animi immigrassent, sive latuisse in illis aliquando Deos, ideoque gratiam rependere, sive alia ex Diodoro discenda. Est praeterea Aegyptium, et inde Pythagoreum, duplicis generis praeceptum, physicum et morale, eadem sententia complecti, illo hoc adumbrante. Quod hactenus Moses imitari potuit, ut ab omni mendacio et anili superstitione sibi populoque cavens, legem tamen, quae levis, nec digna rigido obsequio existimari potuisset, ac nemine conscio in viis, in desertis, in silvis, in montium praeruptis migraretur, virtutis sanctioris significatione et cognatione venerabilem faceret: cujus sapientiae illustre exemplum in lege de agro, duplici semine non confemi-

nan-

nando, proponere possemus, nisi modum commentationi statuisset, quem servari ipsa temporis angustia jubet. Nunc liceat minore uti: foedo etiam ac paulo turpiore: sed non dedignatus est gravissimus legislator, suis consulens eo descendere.

§. VII.

Illustratur ex alia lege, castrorum sanitati et puritati ut consuleret, tota ea consecrante.

Vetat Moses, castra Israelitarum excrementis humanis pollui; necessitatique naturae locum extra castra destinat: nostra etiam severior militari disciplina vult, statim terra operiri, quae natura se creverat (19), addita ratione: *Jehova enim Deus tuus in castris tuis ambulat, ad opitulandum, dandosque tibi hostes. Sumo ergo castra tua sancta, ne quid turpe videat, et a te sese avertat.* Laedi Deum foetore, aut pelli, nemo philosophus suspicabitur: hominibus solis male sana fiunt inquinamenti et fordibus castra. Et est tamen aliquod decorum, quod a mortalibus ad Deum transfertur: ut in loco sancto alvum exonerare, aut mingere, turpe ac prope in Deum injurium sit. Qui ergo castra foetore et fordibus militum purgare volebat, idque sine gravi poena, disciplinaque abruptiore perficere, religionem in subsidium vocabat: consecrabat castra, ac tota pro fano, vero et Latino vocabuli significato (20), esse jubebat, in quibus praesentissimus Deus, suis auxilio futurus, habitaret. Qua arte sine mendacio et fraude, sine poenis gravioribus aut suppliciis, obtinebat, ut et hominibus castra sana essent.

§. VIII.

(19) Deut. XXIII, 13. 14. 15.

(20) Livius l. X, c. 37. *inque ea pugna aedem votam, ut Romulus ante voverat: sed fanum tantum, id est, locus templo effatus sacratum fuerat.*

§. VIII.

Color Aegyptius legum Moſis, &c. argumento eſt, Pentateuchum non ab Ezra confictum, ſed Moſis eſſe.

Ab his artibus ſi noſtrarum legum aut ſimplicitas veritasque, aut parator ad poenas ſeveritas, aut negligentia, aliena eſt, ſuntque illae tanquam proprius Aegyptiarum legum et nativus color: agnoſcamus ex hoc colore in adytis Aegypti educatum Moſen, atque etiam hoc argumento confirmatum teneamus, quae Moſaica dicuntur, antiqua et vere a Moſe eſſe, Aegypti alumno, non ab Ezra aliquo conficta. Libere proſitemur, hunc tanquam pellucere Aegyptium colorem, non ſolum in legibus, ſed et ſententiis, hitoriiſ, phraſi Moſis, quin et in pseudophilophorum placitis, quae unico ſaepe verſu aliud agere viſus convellit, ut vel hoc indicio convinci poſſint, qui illi Pentateuchum abjudicant. Sed haec perſequi non hujus eſt commentationis.

§. IX.

Acceſſio de Selavis.

Facta eſt ſupra (§. III. p. 7.) Seleucidum mentio: in qua ſi omnino de Rathleſiana conjectura taceretur, praefidi oppoſita, minus ingenuum illud haberi ſilentium, atque ſuſpicio oriri poſſet, praefidem, qui Summe Reverendo Rathleſio non reſpondit, intelligere quidem, nihil reponi poſſe, verum id diſſimulare, et, quod honeſtiſſimum erat, candide fateri nolle, ſe erraſſe. Quapropter conſultius viſum eſt, breviculam de hoc argumento acceſſionem a praefide huius diſſertationi ſubjici.

Fuit qui illas pro Selavis Moſaicis (Exod. XVI. 12. 13. Num. XI. 31. 32. Pf. LXXVIII. 26 - 29) haberet, S. R. RATHLEſIVS, in appendice acridotheologiae, quam mihi oppoſuit, ſuſpicanti piſces alites fuiſſe Selavas, quod a Rudbekio proditum quodammodo exornaveram. Nominis indicio a Selavis ad Seleucides eventum videtur, quod quidem unum in ſumma Graecae Hebraicaeque linguae diverſitate exigui facio: ſi enim nomen vere Graecum eſt, non barbarum, nulla cognatione cum Moſaico $\rho\lambda\upsilon$ conjunctum eſſe poſeſt. Rudbekiana certe ſententia adhuc probabilior videtur Rathleſiana, ſeu potius Hardtiana, (Hermannus enim van der Harde primo auctori deberi, ipſe monet Rathleſius) mirorque illi oppoſiti poſuiſſe, *carnem* Iſraelitas petiſſe, *carnem* ergo dandam, *non piſces*: aut, Selavis in pſalmo *volucres alaras* dici, Quasi vero poëtae, cujus eſt, verbis liberius uti, et omnia mirabilia
fa-

facere, haec audacia non detur, ut piscem alis instructum et volentem, alatum aut alitem volucremve dicat: aut pisces carnem non habeant, licet aliam quam quadrupeda. Forte non meminerat vir S. R. loci Paulini, 1 Cor. XV, 39. aut controversiae, non magnae, quae nonnullis nostratium cum pontificiis intercessit: ita enim severus exactor non sum, ut ab illo petam, quae ipsi minutiae forte videntur, quam late *carnis* nomen apud Orientales pateat, quamquam vel ex illo ipso capite, in quo de Selavis Moses agit, intelligi potuisset, quod **וְשָׂרָף** carnem piscibus non minus quam ovibus bobusque tribuat: Num. XI, 21. 22. Possent alioqui citare, qui statim succurrit Corani locum, Sur. XVI,

14. *Subjecit vobis mare, **لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَمَّا طَرَبَ** ut comedatis ex eo carnem*

recentem. Haec tamen utcumque se habeant, nondum adhuc de Selavis liquere arbitror, nec ipse, in mea causa si mihi iudici federe liceat, sententiam dixerim, quamquam vento deferri, et ab eo duorum cubitorum altitudine in terram spargi, capique ibi a volentibus, avium esse non videatur, sed piscium potius, qui adverso vento volare minus possunt, nec exsiccati alis uti. Ampliandum tamen censeo, et exquirendum, antequam sententia feratur, a testibus harum rerum, exploratoribus eruditissimis in Orientem missis: quae Seleucides? (quas quidem in Aegypto facile agnoscent, si inquirent, quae aves pascendo sequantur locustas, alioque tempore non visae saluti sint Casii montis incolis) et sintne esculentae? quomodo apparentur? sintne tanto numero, ut Israelitis in mensum sufficere potuerint? ventone resistere nequeant? capianturne facile, solisque manibus? et quae talia plura.

Quae pro mea sententia dici poterant, nondum exposui, nec S. R. Rathlesio his VII annis respondi: partim quod volebam de re incerta, antequam novi quid ex Oriente ipso, maximeque ex mari rubro edoctus essem, disputare: partim quod S. R. Rathlesium haberem adversarium, quem et irasci secus sententibus, licet bene mecum in appendice acridotheologiae agat, non tamen uno indicio ego noram, (nolo autem cum iracundo disputare) et lectores, qualis in caeteris rebus sit, paucis exemplis propositis cognoscent, ipsi futuri iudices, fuerintne mihi cum illo in arenam descendendum.

Negat pag. 322. pisces alites ab Euro vel Noto deferri ad castra Israelitarum potuisse ex sinu Arabico: (de Serbonidis enim lacu prorsus non laboro, per quem Israelitas non transiisse, liquido ostendi posse arbitror.) Quod si vel liberit chartas Palaestinae vicinaeque Arabiae geographicas Hafianas inspicere, oculis statim intelligetur, Sinai monti, et circumjectae regioni, sinum maris rubri Aelaniticum ab Oriente, ipsum mare rubrum ab Austro esse, ita ut ventus ab Oriente et Austro spirans non possit non ab hoc mari hunc Arabiae tractum petere. Verum adversarius, quem deprecor, existimasse videtur, Eurum et Notum non ad Occidentem et Septentrionem deferre, sed illic, unde spirat, nempe ad Orientalem et australem plagam. Magnae hoc iracundiae et fer-

Atina.

stinationis excusatione defenderem, nisi pleraque Rathlesiana similia essent. Hoc tamen ipsum, quia incredibile est aliquem ita errare, ne maligne festinationi viri insultans per risum et jocum dixisse videar, sed severe, utque dignum est bono et modesto adversario, addam eundem errorem repetitum ab eodem, et clarius etiam expressum. Persiae et Armeniae Seleucides maxima copia fuerunt: has ait terras in eo tractu sitas, ex quo ventus alites pertulerit ad Israelitas, (in Arabia castra habentes;) Euronotum enim spirasse: easdemque terras Israelitis ultra mare Arabicum, ejusque australem sinum fuisse. Non exigere a quoquam possum, ut id dictum viri, munere etiam ecclesiastico conspicui, et libros scribere de ejusmodi argumento audentis, meis oculis meoque testimonio credat: verba ergo ipsa subjicio, p. 334: *Jene Selaven kommen aus Südosten zu den Israeliten. Aber in dieser Gegend lagen Persien, Armenien, und andere Asische Länder, wo die Seleuciden-Schwärme umher ziehen.* Et p. 335: *Jene Selaven kamen vom Meer, wenigstens das zweite mahl. Ohne Zweifel zeigt Moses ein Meer an, das die Israeliten damals am nächsten in Süden und Osten hatten. Da kan dieser Mann das todte Meer meinen: (hocne meridionale monui Sinai?) oder er kan den südlichen Arm des Arabischen Meerbusens verstehen. Aber hinter diesen Meeren lagen die angeführten Länder.* Cum hocne viro me committerem, qui aut ita errare, aut ita lectiones, tanti peccati nihil suspicantes, turbare possit? nec timerem, Lemniorum fortuna sapere doctus, Athenis Borea vento Lemnum navigantem. Idem rationem redditurus, cur Muhammedes, Salvas in Corano commemorans, a Judaeis hoc nomen habere putandus sit, (quod quidem qui novit Muhammedem sine illo credit argumento) non ex Graeca aut Latina versione: has, ait, versiones Hebraicum vocabulum non servasse, p. 339: quasi vero Muhammedes aut Graece aut Latine sciverit, aut quidquam suorum ex ipsis bibliis habeat, non biblicas historias universas sive a Judaeis sive ex communi rumore Orientem pervagato. Quod quidem indicio est, ex auctoribus S. R. Rathlesium disputare, quos nec legerat, nec quales essent fando acceperat. Sed tamen eos citare, versionesque eorum evolvere, doctum! Verum adversario molestum, ipsum talia, quae scire debebat, edocere, et omnino cum tali congregi. Idem probaturus, quod Seleucides nomen habuerint a $\text{Λ}\eta\text{ν}\alpha\text{i}$, non ab urbe Seleucia, nec a poculorum genere, cujus inventio ad Seleucum refertur, (quorum ego neutrum affirmaverim, sed et videannus, quomodo argumentetur) antiquiores, ait, has aves fuisse et Seleucia et Seleucis omnibus p. 334. Atqui omnia avium genera nominibus suis antiquiora sunt, nec nomen, cujus ultima nobis ex Plinio auctoritas, aequae antiquum dixerit, quam ipsae sunt Seleucides. Mitto alia similia plura: verbis etiam meis aliam p. 320. datam sententiam, ut facilius refelli possent.

Non mirum jam videbitur, quod, qui ab omnibus abhorreo controversis, sententiasque, semel dictas, si oppugnentur, non defendere soleo, S. R. Rathlesio nihil huc usque reposuerim. Hic tamen, cum posito avis nomine,

non

non poterim S. R. Rathlesium filere, nisi videri vellem unius ingenue dissimulare quae contra me scripserat, ac forte debita illum laude et assensus professione privare: et significandum duxi, quid me hucusque a respondendo retinuerit, et de re ipsa paucula quaedam disputare. Per singula enim ire non vacat, nec opus est: ipsi lectores iudices de reliquis sint, mea defensione non audita.

Probabile ergo mihi videtur, Israelitas prope a mari Erythraeo castra habuisse: singulari autem Dei numine incredibilem piscium alium vim congregatam, idque factum, quod contingere posse Moses antea desperaverat, Num. XI, 22: hos, cum ex mari emergerent, secundo vento abreptos, siccatisque, qua arida volare nequeunt, cuticula, (sive quod aliud nomen sit) in litore sparsos esse, ut alicubi duorum cubitorum altitudine sibi incumberent. Facile ergo captos ab Israelitis, siccatosque. (Vide Marcum Paulum Venetum p. 163. de Adenitis, et Diodorum Siculum l. III, p. 153. al. 107. de ichthyophagis, sinus Arabiae accolis, referentem.) Nomen ortum videri a verbo מִשַׁלַּח , Arabice شالط *sifstulit*, quod contra naturam aliorum piscium ex mari attollantur. Arabicum autem nomen, سَلطِي , in Corano obvium, et ex hoc in commentariis et vocabularia translatum, nullam avem Muhammedi notam designasse, sed a Judaeis, quibus sua debebat, ut ignotae avis nomen acceptum, unde et accidit, ut contra morem Arabum, pro ש Hebraico ش substituentium, per س scribatur, ut appellare Judaei Hebraicisque soleat, quod recentiores natales nominis in Arabia arguit. Quae autem de Salva habeant commentatores Muhammedani, fabulosa esse, ut alia eorum multa, et excogitata, ne quid nefecere viderentur.

Hae inquam verisimilia mihi sunt: non certa. Si enim, quod habet Herbelotus, exque illo bene excerptis Rathlesius, avis quaedam Arabiae Felicis, Semana (سمانية) alias dicta, Salva dicitur; si hoc nomen non ei a solis grammaticis commentatoribusque per conjecturam accommodatur, sed tribuitur ab indigenis: illam avem intelligendam suspicor. Soli hic possunt iudices sedere, qui Arabiam Felicem adibunt: a quibus peto, ut et de nomine avis nos edoceant, et eam curatius describant, quo intelligi possit, fueritne illa tot Israelitarum millium per integrum mensem pabulum, et, sitne Seleucis, locustarum exercitibus infesta.

Aliud est reliquis si conferatur grave dubium, quod mihi opposuit S. R. Rathlesius, de quo itidem soli, qui Orientem adeunt, iudicare possunt: sed despero penes, nostro tempore illuc penetratum iri, unde petenda responsio. In Oceano Indico pisces alites degere concedit, sed ignorari ait, alatae eas mare rubrum. Non me id certo scire, ipse profiteor: pauci enim omnino sunt ex nostris hominibus, qui mare rubrum adeunt, qui descripserunt, paucissimi.

In intimos autem sinus cur navigando penetrari nequeat, quamvis et Turci optarent et Galli, Mailletus prodidit. Quae si aut nosset Rathlesius aut cogitasset, non hoc mihi silentium scriptorum opposuisset. Mirum quidem, si fretum Babelmandeb, quo mare rubrum ab Oceano Indico distinetur, superare nando pisces alati non audeant, eoque a mari vicino, eidem soli subiecto, arceantur. Optem tamen, ut certiora ex ipso Oriente edoceamur, habeatne mare rubrum pisces alites, atque qua copia?

Causas etiam indicabo, cur mihi, donec uberior lux ex Oriente affulgeat, Selavae nec omnino aves videantur, nec vero seleucides, sed pisces potius alites.

Primo Seleucides festantur locustae: quarum agmina si circa Israelitarum castra confedissent, non deerat caro Israelitis: esculentae enim sunt locustae, et vero Israelitis purae, Levit. XI, 22. Certe conqueri non potuissent Israelitae, nihil se esculenti videre praeter mannam, si locustarum nubes castra obumbrasset, vicinisque infedissent campis.

Deinde in aves omnino non cadit, quod Moses narrat Num. XI, 31. 32. ventum eas et a mari detulisse, et humi stravisse, sive adeo, non sustinente eas vento delapsas esse, et duorum circiter cubitorum altitudine alicubi circa castra jacuisse; Israelitas autem egressos eas collegisse, quod aves, volare scientes, non exspectabunt. En verba Mosis: *ventus - - transtulit Selavas a mari (nunquam verti, ex mari, quod me gratis fecisse criminatur Rathlesius p. 320.) et cadere sicut illas (WV) est omittere aliquid, ut sponte sua cadat) hic, et itineris diurni longitudine illic circa castra, (i. e. ut opinor, in litore, ab utroque castrorum latere, longitudine unius diei itineris,) et circiter duo cubitos supra terram. Et surrexit populus - -, et collegit Selavam.* Scio, quid hic tentet Rathlesius: nempe duo cubitos supra terram volasse ait aves, atque sic facile captas ab Israelitis. Quod totum Rathlesii S. R. est, non Mosis. Omitti enim a vento, non est volare, nec colligere aves commode dicitur, qui inter volandum capit: denique si humiliter volant, (quamquam ne id quidem novimus, sed demus ipsi etiam sine argumentis,) non id ob ventum faciunt eas non sustinentem, sed quia humi stratis locustis imminet. Quam paucae enim, aut quae sunt aves, quae se, nisi ventus faveat, plusquam duo supra terram cubitos nequeant attollere.

Sed satis de re dictum incerta adhuc, in qua ne me quidem iudice vici, sed attuli probabilia: veri cupidum et doctum, nec irascentem expetens ad-
versarium.

Fd 2087

ULB Halle

004 222 318

3

sb.

40

Farbkarte #13

B.I.G.

LEX MOSAICA DEVT. XXII, 6.7.
EX HISTORIA NATVRALI ET MORIBVS AEGY-
PTIORVM ILLVSTRATA.

PRAESIDE

IOANNE DAVIDE MICHAELIS

PHILOSOPHIAE PROFESSORE ORDINARIO, SOCIE-
TATIS REGIAE SCIENTIARVM GOETTINGENSIS COLLEGA,
ET PHILOSOPHICI ORDINIS H. T. DECANO

PRO OBTINENDIS

SVMMS IN PHILOSOPHIA HONORIBVS

DIE XVI SEPT. 1757.

IN AVDITORIO PHILOSOPHICO

PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI SVMMITET

PETRVS HAGSTRÖM *ab.*

MALMOGIA - SVEGVS.

GOETTINGAE

LITTERIS POCKWITZII ET BARMEIERI.